

Předsudečné násilí z důvodu sexuální orientace či genderové identity

Čtvrtletní zpráva projektu Rise Up

Období: 1. 10.–31. 12. 2022

Shrnutí

In IUSTITIA zjistila v posledním kvartálu roku 2022 celkem 20 incidentů, které byly motivovány sexuální orientací a genderovou identitou (SOGI) a staly se na území ČR.

Trendem letošního roku je setrvalý nárůst počtu zaznamenaných incidentů, kdy se čtvrtý kvartál vyznačuje dosud nejvyšším počtem zaznamenaných incidentů pro SOGI v rámci monitorování předsudečného násilí In IUSTITIA. Hodnoty klouzavého průměru ukazují na pokračující trend růstu incidentů.

Uvedené skutečnosti potvrzuje, že výsledky monitorování předsudečného násilí na LGBT+ lidech jsou výrazně ovlivněny také aktivitami směřujícími k jeho zviditelnění a podpoře napadených a jejich okolí. Předsudečné násilí motivované SOGI zůstává dlouhodobě skryto před zraky veřejnosti, orgánů činných v trestním řízení i neziskových organizací.

Úvod

Předsudečné násilí proti lidem s neheterosexuální a genderově rozmanitou identitou představuje závažný společenský problém. Z výzkumů provedených v posledních letech v Česku¹ vyplývá, že tomuto násilí je vystavena značná část LGBT+ lidí a že jen naprosté minimum napadených následně kontaktuje policii.

Proč se na policii obrací jen asi jeden z deseti napadených, má dva hlavní důvody. Zaprvé napadení nepovažují takové útoky za dostatečně závažné, aby se jimi dál zabývali. Oznámení útoku bývá časově náročné a řada obětí se k němu nechce vracet. Druhým důvodem je nedůvěra v policii. Napadení se domnívají, že by s útokem policie stejně nic neudělala například kvůli nedostatku důkazů, případně že dalším útokům stejně nemůže zabránit. Zároveň mají obavy, že se od policistů dočkají bagatelizování útoku, zesměšňování, ba dokonce dalšího napadání.

Jakkoli je rozhodnutí policii nekontaktovat pochopitelné, přispívá k tomu, že pachatelé zůstávají bez trestu, a mohou tak v napadání dál pokračovat. Nedostatek informací o předsudečném napadání z důvodu SOGI v policejních statistikách bývá často interpretován jako důkaz toho, že k žádným takovým útokům nedochází, a pokud ano, nejsou nikterak závažné. A když problém neexistuje, není třeba ani usilovat o jeho řešení...

Hlavním cílem vydávání kvartálních zpráv o předsudečném násilí pro SOGI je poukázat na problematičnost výše uvedeného uvažování. Předsudečné násilí je problém a LGBT+ lidé se potýkají s jeho důsledky, ať už psychicky, anebo ve svém jednání, kdy se například ze strachu z dalšího napadání či nepřijetí vyhýbají jakémukoli tělesnému kontaktu se svými partnery na

¹ Výzkumy jsou dostupné zde: <https://www.ochrance.cz/uploads-import/DISKRIMINACE/Vyzkum/Vyzkum-LGBT.pdf>, <http://ceskakriminologie.cz/cs/archiv/2020-1/diskriminace-a-nasili-motivovane-sexualni-orientaci-nebo-genderovou-identitou-online-setreni-mezilgbt-lidmi-v-cesku/Attachment>.

veřejnosti. SOGI násilí je nespravedlivé a je nezbytné s ním něco začít dělat. Je třeba, aby se o tomto násilí co nejvíce vědělo.

Kvartální zprávy mapují předsudečné incidenty, které byly oznámeny organizací In IUSTITIA prostřednictvím webového formuláře či jinými kanály. Zároveň slouží k informování o významných událostech, které se na poli postihování trestné činnosti z důvodu SOGI a pomoci obětem staly.

V této zprávě prezentujeme informace o SOGI incidentech zaznamenaných v druhém čtvrtletí letošního roku a zasazujeme je do kontextu dlouhodobého vývoje monitorování těchto incidentů organizací In IUSTITIA. Násilí motivované SOGI se vyznačuje vysokou mírou jeho neoznamování policii či jiným organizacím. Předpokládáme, že realizace projektu Rise Up může tuto tendenci zvrátit a počet oznamovaných incidentů, ať už orgánům činným v trestním řízení, nebo nevládním neziskovým organizacím, se zvýší.

Pokud chcete být pravidelně informováni o aktivitách In IUSTITIA v této oblasti, prosím přihlašte se do Newsletteru², který vám bude zasílán na emailovou adresu.

O projektu

Projekt *Rise up against anti-LGBTI hate crimes* je realizován ve spolupráci organizací Prague Pride, Národním ústavem duševního zdraví a In IUSTITIA. Cílem projektu je zvýšit informovanost české laické i odborné společnosti o diskriminaci a předsudečných útocích z důvodu SOGI a tím jim i předcházet.

Součástí projektu jsou aktivity zaměřené na zvyšování míry oznámených předsudečných útoků kvůli SOGI nevládním neziskovým organizacím a policii a na posílení mechanismů sběru dat v této oblasti tak, aby byly k dispozici přesnější a mezinárodně srovnatelné údaje. V rámci projektu budou rovněž poskytovány odborné služby obětem předsudečného násilí z řad LGBT+ komunity.

Ambicí projektu je podnítit politické a legislativní změny, jejichž následkem dojde ke zlepšení přístupu obětí trestných činů motivovaných SOGI ke spravedlnosti, a to za účasti Policie ČR, ale i dalších odborníků.

In IUSTITIA, o.p.s. je partnerem Prague Pride, z.s. v projektu RISE UP (č. 963772), financovaném z programu Evropské unie Práva, rovnost a občanství (2014-2020). Projekt je spolufinancován Ministerstvem práce a sociálních věcí ČR.

Aktuality

Vznik a předání výzvy Společně proti nenávisti

V reakci na teroristický útok v bratislavském klubu Tepláreň, který provedl 12. října muž inspirovaný ultrapravicovými konspiračními teoriemi, sepsali zástupci 23 organizací výzvu Společně proti nenávisti určenou členům vlády, Poslanecké sněmovny a Senátu. V ní požadují přijetí tří opatření: (1) novelizování trestního zákoníku tak, aby byly SOGI zařazeny mezi

² Přihlásit se můžete kliknutím na tento odkaz: <https://iniustitia.ecomailapp.cz/public/form/1-43c2cd496486bcc27217c3e790fb4088>.

kvalifikované přitěžující okolnosti a tím poskytly vyšší ochranu také LGBT+ osobám; (2) schválení zákona o manželství pro všechny, který je předložen v Poslanecké sněmovně; (3) přijetí zákona, který zastaví povinnost podstoupit kastraci trans lidem pro účely úřední změny pohlaví. Tuto výzvu podpořilo přes 23 000 lidí. Její znění osobně předali zástupci a zástupkyně signatářů ministru vnitra Vítu Rakušanovi, předsedkyni Poslanecké sněmovny Markétě Pekarové Adamové, ministru pro místní rozvoj Ivanu Bartošovi, vládní zmocněnkyni pro lidská práva Kláře Laurenčíkové.

Shromáždění Společně proti nenávisti a Rodiče proti nenávisti

Na podporu zlepšení postavení LGBT+ lidí a k připomenutí obětí teroristického útoku v klubu Tepláreň se v Praze konala dvě veřejná shromáždění. Dne 26. října se na Václavském náměstí sešly tisíce lidí, aby podpořily požadavky formulované ve výzvě Společně proti nenávisti. Spolu se signatáři Czeslawem Walkem (Jsme fér), Viktorem Heumannem (Trans*parent) a Klárou Kalibovou (In IUSTITIA) vystoupila řada veřejně činných osobností.³ Dne 9. listopadu se před slovenskou ambasádou uskutečnila akce Rodiče proti nenávisti, kterou uspořádala poradna Sbarvouven.cz. S rodiči dorazily často také jejich děti. Právnička Jsme fér Adéla Horáková vyzvala přítomné k podpisu otevřené výzvy Společně proti nenávisti, směřující k narovnání práv LGBT+ lidí.⁴

Ředitelka In IUSTITIA vystoupila v Senátu

Výbor pro vzdělávání, vědu, kulturu, lidská práva a petice Senátu Parlamentu ČR ve spolupráci s Oddělením analytické filosofie Filosofického ústavu Akademie věd ČR a s podporou Strategie AV 21 uspořádaly konference Hate speech a česká společnost: Aktuální rizika a možnosti prevence.⁵ Konference konané 15. listopadu ve Valdštejnském paláci se zúčastnila také ředitelka organizace In IUSTITIA a advokátka Klára Kalibová. Ve svém příspěvku se zabývala otázkou, jestli orgány činné v trestním řízení respektují potřeby poškozených a jestli stíhají hate speech účinně. Odpovědi ilustrovala na konkrétních případech trestně stíhaného slovního předsudečného násilí.

Soud pravomocně potrestal napadení dvou studentů

Městský soud v Praze jako odvolací soud zamítl odvolání dvou mužů, kteří byli v srpnu nepravomocně odsouzeni Obvodním soudem pro Prahu 9 pro spáchání předsudečných útoků pro sexuální orientaci. O útoku jsme informovali v předchozí kvartální zprávě. Připomeňme, že soud ve svém rozhodnutí zohlednil homofobní pohnutku, což je důležitá zpráva také pro další napadené pro SOGI. K posílení ochrany LGBT+ lidí je třeba především zahrnout SOGI mezi tzv. chráněné charakteristiky v trestním zákoníku.

Listopad patřil příběhům queer lidí se zdravotním znevýhodněním

LGBT+ komunitním centru v Praze uspořádalo během listopadu čtyři přednáškovo-debatní večery s cílem představit širší veřejnosti téma queer lidí se zdravotním postižením. Na akcích vystoupili se svými příběhy lidé, kterých se toto téma bezprostředně týká. Zúčastnili se gayové se sluchovým znevýhodněním Pepa Valdman a Kuba Kreuziger, lesba se zrakovým

³ <https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/tisice-lidi-se-sesly-v-praze-aby-podporily-zrovnopraveni-lgbt/2276852>

⁴ <https://praguepride.cz/cs/cteni-a-foto/clanky/1778-shromazdeni-rodice-proti-nenavisti-herce-jiriho-strebla-doprovodil-queer-syn-eda-herec-dan-krejcek-prisel-s-maminkou>

⁵ <https://www.flu.cas.cz/cz/o-nas/archiv-aktualit/3948-nenavistne-projevy-v-ceske-spolecnosti-pohledem-vyzkumu-politiky-i-neziskovych-organizaci>

postižením Romana Hladišová a také jejich blízcí. Na místě bylo zajištěno tlumočení do znakového jazyka, což stále není běžnou záležitostí. Akce finančně podpořilo Ministerstvo zdravotnictví a zúčastnilo se jich bezmála 50 lidí. Součástí byl i vzdělávací seminář pro sociální pracovníky a pracovníce.⁶ Sérii akcí doprovází článek o nejčastějších stereotypech a předsudcích, kterým čelí queer lidé se zdravotním postižením⁷ nebo rozhovor⁸.

Předsudečné incidenty

Z 20 incidentů zaznamenaných In IUSTITIA v posledním čtvrtletí roku 2022 jich bylo 13 namířeno proti gayům nebo lesbám a pět proti transgender osobám. Dva útoky byly namířeny obecně proti LGBT+ lidem.

Nejčastější formou útoku byl slovní útok (20 případů), následovaný zastrašováním nebo vyhrožováním (7 případů). Ve čtyřech případech se objevil fyzický útok a ve dvou případech sexuální útok.

Z hlediska utrpené újmy a škod se nejčastěji vyskytla morální újma (16 případů) a psychická újma (15 případů). Dále byla zaznamenána jedna škoda na majetku (do 50 000 Kč) a jedna újma na zdraví (léčení nad 7 dní). Co se týče geografického rozmístění, osm útoků se stalo v hlavním městě Praze, tři v Ústeckém kraji, tři v zatím neznámém kraji a dva v Pardubickém kraji. Po jednom útoku se stalo v kraji Jihomoravském, Královéhradeckém, Plzeňském a Vysočina.

Při pohledu na bližší charakteristiky prostředí, kde se incidenty odehrály, jich bylo nejvíce na internetu (7 incidentů), v dopravních prostředcích (3 incidenty) a ve veřejném prostoru (3 incidenty). Dva incidenty se staly v hostinském zařízení a dva ve škole. Po jednom incidentu se stalo v domově oběti, zatím neznámé a jiné lokality.

Dlouhodobé srovnání incidentů motivovaných SOGI

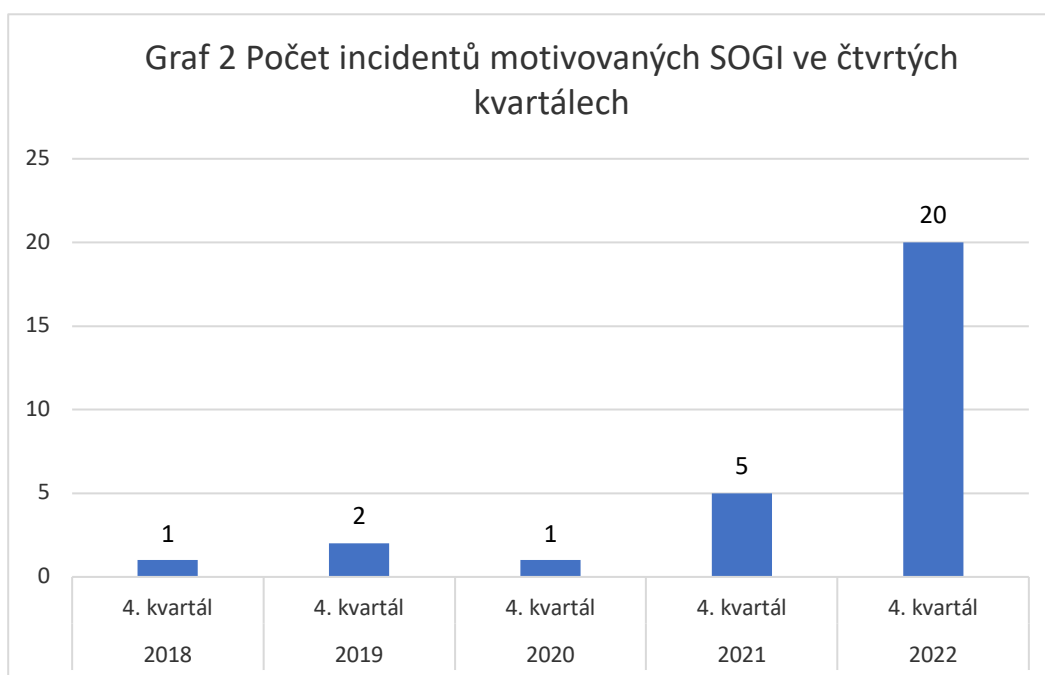
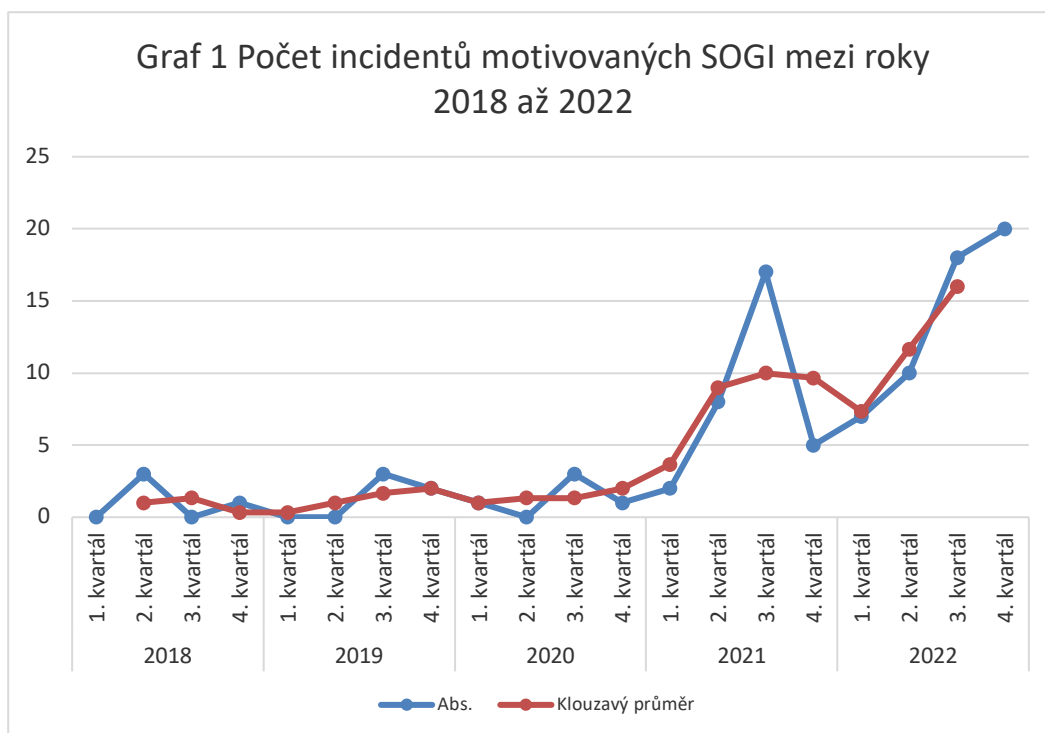
In IUSTITIA systematicky monitoruje předsudečné násilí, včetně SOGI incidentů, již od svého vzniku v roce 2009. Čtvrtletní zveřejňování informací o předsudečných incidentech probíhá od roku 2018. Díky tomu můžeme v případě SOGI incidentů provést srovnání s předchozími lety a kvartály.

Graf 1 ukazuje, že k nárůstu zaznamenaných SOGI incidentů docházelo v letech 2018 a 2019, tedy před zahájením projektu Rise Up, avšak hodnoty v letech 2021 a 2022 jsou vyšší. V čtvrtém kvartálu roku 2021 sice došlo k poklesu oproti třetímu kvartálu, ale počet incidentů se ve všech kvartálech roku 2022 zase zvyšoval. Hodnoty klouzavého průměru ukazují, že počet zaznamenaných incidentů dále narůstá. Graf 2 dále ukazuje, že v rámci čtvrtých kvartálů jsme v roce 2022 zaznamenali zatím nejvyšší hodnotu, nicméně je podobná roku předtím.

⁶ <https://praguepride.cz/cs/cteni-a-foto/clanky/1786-listopad-pro-lidi-prinesl-pribehy-osob-se-zdravotnim-znevychodnenim>

⁷ <https://praguepride.cz/cs/cteni-a-foto/clanky/1787-predsudky-myty-a-stereotypy-kterym-celi-queer-lide-se-zdravotnim-znevychodnenim>

⁸ <https://praguepride.cz/cs/cteni-a-foto/clanky/1789-jake-je-to-byt-zenou-ktera-miluje-zeny-a-nevidet-svet>

Popis vybraných incidentů

Útoky na muže zasazující se za práva LGBT+

Muž zasazující se za práva LGBT+ lidí na svém twitterovém účtu sdílel příspěvek s videem duhy a popiskem „A pak že být gay není přirozené“. O pár dní později k tomuto příspěvku jiný uživatel sítě napsal: „Už se těším, až budeme zabíjet jakkoli defektní potomky. Taky v přírodě zcela přirozené a vlastně žádoucí pro silnější lidskou rasu.“ Na pisatele bylo podáno trestní oznámení pro podezření ze spáchání trestného činu Podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod dle § 356 odst. 1, odst. 3 písm. a) trestního zákoníku. Příklad šetří policie.

Napadení při výstupu z metra

Dva muži byli konfrontováni v pražském metru po tom, co si sedli na lavičku. Útočník se nejprve verbálně vyhrazoval proti LGBT+ komunitě. Následně na muže zaútočil slovy: „Co tu děláte buzeranti, nedotýkejte se mě nebo vám jednu vrazím! Já nejsem homosexuál.“ Muži si útočníka nevšíмали. Při výstupu z metra však jednoho z nich útočník napadl zezadu. Druhý se jej snažil od svého partnera odklonit a za to byl také napaden pěstmi do obličeje. Případ řeší policie.

Vlastní otec

Žena je opakovaně vystavena slovním útokům na sexuální menšiny ze strany svého otce. Výrokům jako „chce se mi z homosexuálů zvracet“ nebo „poslal bych je všechny na Sibiř pracovat/umrznout/ukamenovat“ a podobným čelí skoro každý den. V důsledku těchto útoků pociťuje žena různé obavy, např. má strach představit svou budoucí přítelkyni rodině. Dále napadená uvádí, že tyto výroky na ni doléhají formou „internalizované homofobie vůči sobě samé“.

Poznámky k metodologii

Případy popsané ve zprávě byly zaregistrovány zaměstnanci a zaměstnankyněmi organizace In IUSTITIA během terénní práce a vlastního monitoringu médií a internetu. Dále některé případy nahlásili sami poškození či svědci.

Předsudečná pohnutka je v této zprávě identifikována jako předběžná na základě expertního posouzení. In IUSTITIA se snaží zaznamenané incidenty ověřovat, a to zejména ve spolupráci s orgány činnými v trestním řízení. V kvartálních zprávách nejsou vyhodnocovány incidenty, které In IUSTITIA přejímá z policejních statistik po uplynutí kalendářního roku do příslušných výročních zpráv o stavu předsudečného násilí v ČR. Z toho důvodu se údaje obsažené v kvartálních zprávách a výroční zprávě za daný rok budou nezbytně lišit.

S ohledem na interpretaci prezentovaných dat je třeba dále doplnit, že u kategorií typu škody, formy útoku a pohnutky platí, že incident mohl být charakterizován více než jedním znakem. Například jeden incident mohl být zaregistrován jako protiromský a protimuslimský zároveň. U některých případů naopak mohly být znaky neznámé nebo zatím neobjasněné. Proto je nutné k jejich interpretaci přistupovat opatrně.

Podrobněji je metodika monitorování předsudečného násilí zpracována ve výročních zprávách. Neprošlo jazykovou korekturou.

Financováno z programu Evropské unie Práva, rovnost a občanství (2014-2020). Projekt je spolufinancován Ministerstvem práce a sociálních věcí ČR.

Za obsah zprávy odpovídá výlučně autor. Zpráva nereprezentuje názor Evropské komise a Evropská komise neodpovídá za použití informací, jež jsou jejím obsahem.

